

وحدت و تفرقه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا

سوره آل عمران، آیه ۱۰۳

به نام خدای بخشاینده مهربان

و همگی به ریسمان خدا (قرآن و اسلام، و هرگونه وسیله وحدت) چنگ زنید،
و پراکنده نشوید!

اَعْتَصِمُوا	حَبْلِ	جَمِيعًا
چنگ زنید	ریسمان	پراکنده نشوید
لَا تَفَرَّقُوا		
پراکنده نشوید		

نمای درس

ریشه وحدت و تفرقه چیست؟ راه رسیدن به وحدت کدام است؟ وحدت داشتن چه آثاری را به دنبال دارد؟ عواقب و پیامدهای تفرقه چیست؟

سیمای هدایتی آیه

وحدت یعنی یکی شدن؛ یعنی دوری از اختلاف، تفرقه و دشمنی
تفرقه به معنای پراکنده کردن و جدا جدا کردن

وحدت و همبستگی در اسلام بسیار ارزشمند است و رمز پیروزی بر دشمنان به حساب می‌آید. وحدت و دوری از تفرقه، يك وظیفه‌ی الهی است؛ خدا به مسئله اتحاد میان جهانیان، ادیان، مسلمانان و خانواده تاکید کرده است.

با وحدت و استفاده درست از آن در ارتباط با مردم می‌توان فرهنگ زندگی اجتماعی را ارتقا داد و با کار جمعی مشکلات را کنار زد. پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌رmaid: دست خدا بر سر جماعت است^۱ و چه زیباست این جماعت متحد و یکپارچه باشد.

در میان مسلمانان محور وحدت، دین خداست، نه نژاد، زبان، ملیت؛ چرا که ممکن است مسلمانی هم زبان و هم وطن ما نباشد، ولی به علت مومن بودنش برادر ماست. چرا که خداوند فرموده: همانا مومنان با یکدیگر برادرند.^۲ اتحاد، از نعمت‌های بزرگ الهی و تفرقه و دشمنی، پرتگاه و گودال آتش است. به قول امام خمینی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ: «تفرقه از شیطان و وحدت از رحمان است.»^۳

درمقابل وحدت، تفرقه، اختلاف و چنددستگی قرار دارد که بسیار بد و مذموم است به طوری که خداوند، گناه آن را از گناه قتل نیز بدتر می‌داند.^۴

وحدت باعث قدرت گرفتن اسلام در برابر کافران و منافقان است و اختلاف و تفرقه، آفت بزرگ عزت و استقلال مسلمین است. وحدت، مثل کشتی نوح نجات بخش است و تفرقه، راهی به سوی هلاکت و جهنم. قرآن کریم می‌فرماید: «و مانند کسانی نباشید که پراکنده شدند و اختلاف کردند؛ (آن هم) پس از آنکه نشانه‌های روشن (پروردگار) به آنان رسید! و آنها عذاب عظیمی دارند.»^۵

۱. نهج الفصاحه، حدیث ۳۲۱۱.

۲. اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ اِخْوَةٌ؛ سوره حجرات آیه ۱۰.

۳. صحیفه امام، ج ۱۷، ص ۲۹۵.

۴. سوره بقره آیه ۱۹۱.

۵. سوره آل عمران آیه ۱۰۵.

راه رسیدن به وحدت چیست؟

- اطاعت از حاکم الهی: پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می فرماید: «از حاکمان الهی اطاعت کنید و گوش به فرمان آنان باشید؛ زیرا اطاعت از رهبری، مایه «وحدت امت اسلام» است.»^۱
- ارتباط نیکو و بذل و بخشش: امام علی عَلِيٌّ در وصیت به حسنین عَلِيٌّ می فرماید: «و بر شما باد به ارتباط و بذل و بخشش و دوری گزیدن از جدایی و پشت کردن به یکدیگر.»^۲
- مهربانی انس و الفت: امام محمد باقر عَلِيٌّ می فرماید: «ای گروه مؤمنان، مانوس و متحد باشید و به هم مهربانی کنید.»^۳
- صحبت و رفع سوء تفاهم‌ها: امام علی عَلِيٌّ می فرماید: «اصلاح اختلاف‌ها، از تمامی نمازها و روزه‌ها برتر است.»^۴
- آشتی دادن: امام صادق عَلِيٌّ می فرماید: ایجاد وحدت هنگام پیدایش اختلاف، و تباهی امت و نزدیک کردن آنها در هنگام جدایی، صدقه‌ای است که خداوند آن را دوست دارد.»^۵
- چرخیدن محور اهل بیت عَلِيٌّ: پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می فرماید: «شما اهل بیت، اهل الله هستید که به برکت شما، نعمت کامل گشته و پراکندگی بر طرف شده و اتحاد کلمه پدید آمده است.»^۶

۱. امالی مفید، ج ۱، ص ۱۴.

۲. نهج البلاغه، نامه ۴۷.

۳. الکافی، ج ۲، ص ۳۴۵.

۴. نهج البلاغه، وصیت ۴۷.

۵. الکافی، ج ۲، ص ۲۰۹.

۶. الکافی، ج ۱، ص ۴۴۶.

• توجه به عقائد مشترک: امام علی علیه السلام می فرماید: خدا یکی، پیامبر یکی و کتاب یکی است. آیا آنها را خداوند به اختلاف و دو دستگی فرمان داده و او را اطاعت می کنند؟ یا آنها را از اختلاف نهی کرده و فرمانش را سرپیچی می کنند؟^۱

• توجه به عامل برادری: پیامبر اکرم فرمود: «مسلمانان با هم برادرند و هیچ کس بر دیگری برتری ندارد، جز به تقوی.»^۲

وحدت فواید زیادی برای جامعه دارد؛ از جمله:

- باعث پیروزی بر دشمنان می شود.
- محبت و دوستی بین مؤمنین را زیاد می کند.
- از جنگ و درگیری جلوگیری می کند.
- باعث افزایش شوکت و هیبت مسلمانان می شود.
- باعث رهایی از عذاب الهی می گردد. خداوند متعال در قرآن فرموده: «و مانند کسانی (از یهود و نصاری) نباشید که پراکنده شدند و پس از آنکه دلایل روشن به آنها رسید اختلاف نمودند، و آنها را عذابی بزرگ است.»^۳
- باعث همدردی با یکدیگر می شود: پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: «مؤمنان در شفقت، دوستی و مهربانی با یکدیگر، مانند اعضای یکدیگرند که اگر عضوی از آن به درد آید، سایر اعضای بی قرار می گردند و تب می کنند.»^۴
- استحکام و نفوذ ناپذیری را ارتقا می دهد: رسول اکرم فرمودند: «مؤمنان

۱. نهج البلاغه، خطبه ۱۸.

۲. نهج الفصاحه، حدیث ۳۱۱۲.

۳. سوره آل عمران، آیه ۱۰۵.

۴. صحیح بخاری، ص ۶۰۱۱.

برای یکدیگر مانند اجزای یک ساختمان هستند که باعث تقویت
و استحکام یکدیگر می‌شوند» سپس پیامبر انگشتانش را داخل یکدیگر
نمودند و با این کار استحکام را به حاضرین نشان دادند...»^۱

• دست خدا با جماعت است: پیامبر ﷺ می‌فرماید: «جماعت و وحدت، مایه
رحمت الهی و تفرقه، باعث عذاب الهی است.»^۲

• عت اقتدار و قدرتمند شدن در برابر دشمنان می‌گردد.

داستان معروف چوب‌ها

پدری در هنگام مرگ، فرزندانش را جمع کرد و به آنها گفت: هر کدام چوبی را بشکنید؛
آنها به راحتی این کار را انجام دادند؛ سپس پدر به آنها گفت: «حالا همه چوب‌ها را کنار
هم بگذارید و بشکنید» آنها هرچه زور زدند موفق به این کار نشدند. پدر دلسوز، تجربه
عمر خود را در قالب یک مثال برای آنها گفت: «فرزندان عزیزم! اگر کنار هم باشید، با
هم متحد باشید و پشت یکدیگر درآیید، کسی توانایی مقابله با شما را نخواهد داشت و
پیروزی از آن شما خواهد بود.»

۱. صحیح بخاری، ص ۶۰۲۷.

۲. نهج الفصاحه، کلمه ی قصار ۳.

فَإِنَّ يَدَ اللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ وَإِيَّاكُمْ وَ
الْفُرْقَةَ فَإِنَّ الشَّاذَّ مِنَ النَّاسِ لِلشَّيْطَانِ
كَمَا أَنَّ الشَّاذَّ مِنَ الْغَنَمِ لِلذَّبِّ
که دست خدا با جمعیت است. از جدایی
پرهیزید؛ زیرا افراد تنها و جدا، نصیب شیطانند،
همان گونه که گوسفند تک رو، طعمه گرگ است.

در خطبه بالا تأکید بر همگامی و همراهی با جمعیت عظیم مسلمانان و پرهیز
از هرگونه تک روی و اختلاف شده است؛ هر وقت مسلمانان متحد بوده‌اند، دارای قدرت و
عظمت شده و هر زمان تفرقه و نفاق در میان آنها افتاد، ذلیل و خوار و بی‌مقدار شدند.

اما اختلاف و تفرقه، پیامدهای جبران ناپذیری برای فرد و جامعه دارد؛ از جمله اینکه:

• موجب هلاکت و نابودی است؛ پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید: «اختلاف نکنید،
آنان که قبل از شما بودند اختلاف کردند و هلاک شدند.»^۱

• موجب بریدن از اسلام می‌شود؛ پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: «هر کس یک وجب از
جامعه «مسلمین» دور شود، خداوند رشته مسلمانان را از گردن او باز کند.»^۲

• باعث اندوه بزرگ می‌شود؛ امام علی عَلِيٌّ می‌فرماید: «شگفتا و عجباً! به خدا
سوگند، وحدت اینان (دشمنان) در راه باطل خود و پراکندگی شما از راه حق،
مایه دل‌مردگی و افزایش غم و اندوه است.»^۳

• نتیجه‌اش مرگ جاهلانه است؛ پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: «هر کس از گروه
«مسلمانان» جدا شود، بر مرگ جاهلیت خواهد مرده است.»^۴

۱. کنز العمال، حدیث ۸۹۴.

۲. کافی، ج ۱، ص ۴۴.

۳. نهج البلاغه، خطبه ۲۷.

۴. نهج الفصاحه، حدیث ۲۸۵۵.

- وسط شیطان شکار می شود؛ امام علی علیه السلام فرمود: دست خدا بر سر جماعت است، از تفرقه پرهیزید؛ زیرا شخص تکرو، شکار شیطان است همان گونه که گوسفند تکرو، طعمه گرگ است.^۱
- دست بریده محشور می شود؛ امام صادق علیه السلام می فرماید: «هر کس از جماعت مسلمین جدا شود و عهد و پیمان خود را با رهبر بشکند، دست بریده محشور خواهد شد.»^۲
- باعث شکست خوردن می شود؛ پیامبر اکرم می فرماید: «هیچ امتی پس از پیامبرشان اختلاف نکردند، مگر آنکه گروه باطل بر حق گرایان چیره شدند.»^۳
- باعث دین زدائی می شود؛ پیامبر اکرم فرمود: «آگاه باشید که در دشمنی ها، محو کردن و تراشیدن نهفته است، اما نه تراشیدن مو، بلکه تراشیدن دین.»^۴

سه گاو نر

داستان زیبایی در کتاب مثنوی آمده است:

سه گاو نر بزرگ که یکی سیاه و دیگری سفید و سومی سرخ رنگ بود، در علفزاری با هم با کمال اتحاد می چریدند، در آن علفزار شیری وجود داشت که هرگز قادر نبود به آن سه گاو آیبی برساند. تا اینکه شیر نقشه ایجاد تفرقه بین آنها را کشید؛ نخست به گاو سیاه و سرخ گفت: «کسی نمی تواند از حال ما در این علفزار خرم مطلع شود، مگر از ناحیه

۱. شرح نهج البلاغه، ج ۸، ص ۱۱۲.

۲. کافی، ج ۱، ص ۴۰۵.

۳. کنز العمال، حدیث ۹۲۹.

۴. کافی، ج ۲، ص ۳۴۶.

پرتویی از قرآن ناطق

خطبه ۱۲۷

گاو سفید؛ زیرا سفیدی رنگ او از دور پیداست، ولی رنگ من مانند رنگ شما تیره و پنهان است؛ اگر بگذارم به او حمله کنم و او را بخورم؛ پس از او این علفزار برای ما سه موجود باقی می ماند» گاو سیاه و سرخ نصیحت شیر را پذیرفتند و شیر به گاو سفید حمله کرد و او را در د و خورد.

چند روز بعد که شیر دوباره گرسنه شد، محرمانه به گاوسرخ گفت: «رنگ من و تو همسان است، بگذار گاو سیاه را بخورم و این سرزمین پر علف برای من و تو که هم رنگ هستیم باقی بماند» گاو سرخ اغفال شد و اجازه داد شیر در فرصت مناسبی به گاو سیاه حمله کرده و او را در د و خورد.

پس از چند روز شیر به سراغ گاو سرخ آمد و گفت: «آمده ام تا تو را نیز بخورم» گاو سرخ گفت: «به من مهلت بده تا سخنی را بلند بگویم» بعد مرا بخور، شیر به او مهلت داد. گاو سرخ فریاد زد: «ای چرندگان؛ از خواب غفلت بیدار شوید من در همان روز به گاو سفید خورده شد، خورده شدم» یعنی همان هنگام که بر اثر هواستی و غفلت بین ما ایجاد تفرقه شد، سنگ زیرین سقوط ما پایه گذاری گردید، و امروز دشمن از آن استفاده کرد و به نهایی خود را بر من وارد ساخت.

بر نتابم يك تند با سه نفر پس ببرمشان نخست از یکدیگر
هر یکی را زان دگر تنها کنم چونکه تنها شد زبانش بر کنم

پرتویی از قرآن صاعد

نیایش ۲۷

اللَّهُمَّ اشْغَلِ الْمُشْرِكِينَ بِالْمُشْرِكِينَ... خداوندا مشرکان را به مشرکان مشغول گردان
وَثَبِّطْهُمْ بِالْفُرْقَةِ عَنِ الْإِحْتِشَادِ عَلَيْهِمْ و با تفرقه افکنی میان آنها، از گرد آمدن بر ضد
مسلمانان بازشان دار.

امام سجاد علیه السلام در این دعا از خدا می خواهد تا میان مشرکین و دشمنان قسم خورده
مسلمانان تفرقه بیندازد؛ چرا که وحدت و یکپارچگی حتی برای دشمنان نیز می تواند مفید
و کارساز باشد.

اختلاف، تفرقه و دشمنی در میان دشمنان خدا می تواند به نفع اسلام و مسلمانان باشد؛
چرا که اگر دشمن نتواند متحد و یکپارچه شود، نمی تواند با مسلمانان درگیر شود و آنها را
تحت فشار قرار دهد؛ در زمان امام صادق علیه السلام حاکمان بنی امیه با بنی عباس که هر دو از
دشمنان سرسخت اهل بیت علیهم السلام بودند، درگیر شدند؛ در این زمان امام صادق از موقعیت
بهترین استفاده را کرده و حوزه بزرگی با هزاران شاگرد در مدینه تاسیس کرد و توانست اسلام
واقعی را به مردم بشناساند.

شاگردان امام صادق علیه السلام هر کدام به تنهایی توانستند مذهب تشیع را گسترش داده و
آن را در طول زمان جهانی کنند.

نکته:

مسلمانان و به خصوص شیعیان خیلی باید مواظب فتنه دشمنان باشند؛ چرا که گاهی
ما با ندانم کاری به دشمنان خدا بهانه ای برای اتحاد علیه خودمان می دهیم؛ برای مثال
گاهی علنا به تقدسات دیگر مذاهب توهین می کنیم و این بهانه ای برای عملیات های
انتحاری و شیعه کشی می شود.

تدبّر کنیم

قرآن نشان می‌دهد که چگونه شد صیت‌ها را بیدار کنیم و با چه رشته‌ای صیت‌های پراکنده را مع کنیم و با چه ریسمانی آنها را ببندیم که باز نشوند. و نشان می‌دهد که این رشته، رشته‌ی قومیت و آب و خاک و هدف‌های کوتاه را کد نمی‌تواند باشد، بلکه فقط رشته‌ی خدا می‌تواند ا پراکنده را مع کند و حبل الله می‌تواند آنها را ببندد. و حبل الله با آیه‌ی «مَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ لَهَا»^۱ توضیح می‌یابد که از دو قسمت عشق به حق و کفر به طاغوت بافته شده است و این رشته، رشته‌ایست هیچ کس نمی‌تواند آن را باز کند و چوب‌ها را پراکنده کند. این رشته یا هست و یا نیست. هنگامی که باشد، نمی‌توان بازش کرد؛ لانفصام لها و هند نیست نمی‌تواند کاری کرد که:

لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلْفَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلْفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ.^۲

اعتصام به خداوند، يك حرکت جدی توأم با انتخاب آگاهانه است که لازمه‌ی آن ره‌سپاری با اولیای خداست. چند نکه در زیارت جامعه کبیره، امام هادی علیه السلام می‌فرماید: «مَنْ اعْتَصَمَ بَكُم فَقَدْ اعْتَصَمَ بِاللَّهِ» پناه بردن و توسل به اولیای الهی، در حقیقت خود را در پناه و حمایت خدا قرار دادن است.

نکته ترجمه

واژه جمیعاً از واژگان تأکیدی پرکاربرد در قرآن (۵۰ مورد) و زبان عربی به حساب می‌آید و در آخر جمله واقع شده و مفید معنای عموم است. معادل فارسی آن در زبان فارسی «همه» یا «همگی» است.

۱- بقره، ۲۵۶.

۲- انفال، ۶۲.

پرسش و تمرین

واژگان زیر را ترجمه کنید.

اعْتَصِمُوا	حَبْلِ	جَمِيعًا
لَا تَفَرَّقُوا		

عبارت زیر را ترجمه کنید.

واژگان	وَاعْتَصِمُوا	بِحَبْلِ	اللَّهِ	جَمِيعًا	وَلَا	تَفَرَّقُوا
تحت اللفظی						
ترجمه روان						

بر اساس محتوای درس به پرسش‌های زیر پاسخ دهید.

۱. محور وحدت در میان مسلمانان چیست؟ دلیل آن را بیان کنید.
۲. چهار مورد از راه‌های رسیدن به وحدت را نام ببرید.
۳. پیامدهای اختلاف و تفرقه را بنویسید.

کارخواست

اگر در خانواده یا فامیل و یا بین دوستانتان اختلافی وجود دارد با ایجاد همدلی و تأکید بر نقاط مشترک، اختلاف آنها را از بین ببرید.

